

MUHAMMAD ABU ZAHRA VA TAFSIR

Pardayev Abdurahim,

O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi

stajyor-tadqiqotchisi.

e-mail: choriyevich94@mail.ru

Muhammad Abu Zahra (h.1316-1394/m.1898-1974) 1898 yil 29 mart sanasida Misrning ilm-fan, iqtisod, savdo va sanoat markazlaridan biri hisoblangan “Mahallatul-Kubro” shahrida, islomiy qadriyatlarga sodiq bo‘lgan va hurmatga sazovor oila bo‘lgan Abu Zahra oilasida tug‘ilgan. U o‘z davrining elita ilmiy madrasalarida ta’lim olgan va o‘tkir aql-zakovati, kuchli mulohazalari va izchil fikrlari bilan do‘stlari orasida ajralib turgan.¹

Hayoti davomida Qur'on va tafsir ilmlariga oid asarlar, notiqlik san'antiga oid asarlar, fiqh, usulul fiqh, mantiqqa oid asarlar, fuqaho va mujtahidlar hayotiga oid biografik asarlar, siyosat va oila tartibi, asosiy inson huquqlari va erkinliklaridan tortib dinshunoslikka oid asarlar va diniy ilm sohalariga oid saksonga yaqin juda foydali asarlar yozgan.

Abu Zahra ilmi shaxs bo‘lishi bilan bir qatorda taqvoli, qanoatli, go‘zal axloqli, mutaassiblikdan yiroq, aqidada ahli sunnat, fiqhda esa hanafiy mazhabida bo‘lgan.² Har doim millat va mamlakat manfaatlarini barcha manfaatlardan ustun qo‘ygan. Hatto davlat arboblari ham Qur'on va Sunnatga zid amallarda ochiqdan-ochiq qarshilik ko‘rsatgan.³

Muhammad Abu Zahraning bolaligidan to umrining oxirigacha uning ilmiy hayoti va faoliyati quyidagicha rivojlandi: Dindor sifatida tanilgan otasi Ahmad

¹ Abdü'l-Müiz Abdülhamid el-Cezzar, “Min a'lâmi'l-Ezher: Muhammed Ebû Zehre”, Mecelletü'l-Ezher, Kahire 1984, c. LVI, sayı. 8, s.1266-1273; Ahmed Fuat Paşa, Mevsûatü a'lâmi'l-fikri'l-İslâmî: Muhammed Ebû Zehre, Kahire 1984, s. 901; Hayreddin Zirikli, el-A'lâm: Kâmûsu terâcim, Dâru'l-İlm li'l-Melayin, Beyrut 1996, VI, 25-26.

² Muhammed Osman Şübeyr, Muhammed Ebû Zehre, İmâmü'l-fukahâi'l-muâsırîn ve'l-müdâfiu'l-cerîu an-hakâiki'd-dîn, Dâru'l-Kalem, Dimeşk 2006, s. 56-80; Saffet Köse, “Muhammed Ebû Zehre”, DİA, TDV, İstanbul 2005, XXX, 480-481.

³ Ebû Zehre, La Conception de la guerre dans l'İslam (Son Barış Çağrısı), Cemal Aydın (çev.), Şûle Yayınları, İstanbul 1998, s. 1

Abu Zahra va onasi Hadira xonim tomonidan Qur'on yod olish uchun yuborilgan va 9 yoshida Qur'onni yodlashni yakunlagan. Maktabda o'qish va yozishni o'rgangan. U Islom ilmlari bilan bir qatorda aniq fanlarni ham o'rgandi (matematika, geografiya). 1913-yilda Mirsning mashhur shaharlaridan biri bo'lgan Tantaga boradi va "Ikkinchi Azhar" nomini olgan "Al-Ahmadiyya" universitetiga o'qishga kiradi.

Abu Zahra u erdagi uch yillik o'qish davomida ajoyib yutuqlar va yuqori natijalar ko'rsatgan. Bu bilimlarni o'ziga yetarli deb bilmay 1916-yilda, shariat sudlari uchun qozilar, kotiblar, advokatlar va muftiylar tayyorlaydigan "Qozilar madrasasi"ga o'qishga kiradi. To'qqiz yil o'qigan ushbu maktabni 1925 yilda "Doktor" unvoni bilan tamomlagan.

Qur'on va tafsir Abu Zahraning hayotida hamisha bo'lgan. Bu jarayon yoshligida Qur'onni yod olishdan boshlab, vafotigacha davom etgan.

U fiqh ilmiga va fiqh darslariga ko'proq vaqt ajratganligi tufayli tafsir ilmidan biroz uzoqlashgan bo'lsa-da, vaqti-vaqti bilan tafsir ilmiga oid konferensiya va majlislar orqali tafsirga bo'lgan qiziqishi va tafsir ilmini o'rganishni davom ettirgan. U kuchli faqih bo'lishidan tashqari, «Livau'l-Islom» jurnalida oyat tafsirlariga yozgan maqolalari va radioda 40 dan ortiq oyat tafsirlariga oid chiqishlari bilan o'zini yetuk Qur'on sharhlovchisi ekanligini isbotlagan. Qozilar Madrasasi Saroyidagi tafsir darslarini o'tishga Abu Zahra tayinlangani tafsir ilmida u kishining tafsirda ilmida ham yetuk olimlardanligining isboti bo'ladi. Shu bilan birga, 1960 yilda Avqof vazirligi tomonidan Abu Zahra Qur'onning qisqa, ixcham va tushunarli tafsirini tayyorlash va bu tafsirni boshqa tillarda tarjima qilish maqsadida tuzilgan o'ttiz yetti nafar olimdan iborat komissiya raisi etib tayinlangan.

Darhaqiqat, mashaqqatli mehnat natijasida Al-Muhtasar fi Tafsir al-Quran al-Karim tafsiri tayyorlangan.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, Abu Zahraning vafotigacha bo'lgan

⁴ Nasir Mahmud Vehdan, Ebû Zehre: Âlimen Islâmiyyen, hayatuhû ve menhecuhû fi buhûsihi ve kütübihî, Şirketi'n-Nas li't-Tibaa, Kahire 1996, s. 11, 34

davrdagi Qur'on tafsiriga oid ilmiy izlanishlari, radio chiqishlari, Qur'on haqidagi tadqiqotlari va maqolalari e'tiborga olinsa, u zotning Qur'on ilmlarini o'rganishda va tafsir sohasi rivojida ham katta hissasi borligi ko'rinadi.

Adabiyotlar:

1. Abdü'l-Müiz Abdülhamid el-Cezzar, "Min a'lâmi'l-Ezher: Muhammed Ebû Zehre", Mecelletü'l-Ezher, Kahire 1984, c. LVI, sayı. 8, s.1266-1273; Ahmed Fuat Paşa, Mevsûatü a'lâmi'l-fikri'l-İslâmî: Muhammed Ebû Zehre, Kahire 1984, s. 901; Hayreddin Zirikli, el-A'lâm: Kâmûsu terâcim, Dâru'l-İlm li'l-Melayin , Beyrut 1996, VI, 25-26
2. Muhammed Osman Şübeyr, Muhammed Ebû Zehre, İmâmü'l-fukahâi'l-muâsırîn ve'l-müdâfiu'l-cerîu an-hakâiki'd-dîn, Dâru'l-Kalem,Dimeşk 2006, s. 56-80; Saffet Köse, "Muhammed Ebû Zehre", DİA,TDV, İstanbul 2005, XXX, 480-481
3. Ebû Zehre, La Conception de la guerre dans l'Islam (Son Barış Çağrısı), Cemal Aydın (çev.), Şûle Yayınları, İstanbul 1998, s. 1
- 4.Nasır Mahmud Vehdan, Ebû Zehre: Âlimen İslâmiyyen, hayatuhû ve menhecuhû fi buhûsihî ve kütübihî,Şirketi'n-Nas li't-Tıbaa, Kahire 1996, s. 11, 34
5. Ebû Bekir Abdürrezzâk, Ebû Zehre: İmâmu asrihî, hayâtühû ve eserühü'l-ilmiyyü, Dâru'l-İ'tisâm, Kahire 1985, s. 25-30.